



Briuselis, 2026 m. vasario 27 d.
(OR. en)

6851/26

RECH 86
RELEX 296

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREGZ
gavimo data:	2026 m. vasario 27 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2026) 96 final
Dalykas:	KOMISIJS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI Antroji kas dvejus metus teikiama ataskaita dėl pasaulinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas įgyvendinimo 2023– 2025 m.

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2026) 96 final.

Priedama: COM(2026) 96 final



Briuselis, 2026 02 27
COM(2026) 96 final

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

**Antroji kas dvejus metus teikiama ataskaita dėl
pasaulinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas įgyvendinimo 2023–2025 m.**

1. ĮVADAS

Komunikatas dėl pasaulinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas (MTI)¹ buvo priimtas 2021 m. gegužės mėn., kai pasaulis buvo gerokai kitoks nei šiandien. Vis dėlto jo platūs tikslai ir principai tebėra aktualūs, pavyzdžiui, pagrindinių MTI vertybių gynimas ir skatinimas, siekis užtikrinti vienodas tarptautinio bendradarbiavimo MTI srityje sąlygas ir abipusiškumą, bendras pasaulinių problemų, pavyzdžiui, klimato kaitos, biologinės įvairovės nykimo ir pasaulinių sveikatos krizių, sprendimas ir diferencijuoto bei moduluoto požiūrio į bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis ir regionais taikymas.

Vykstant tarptautiniam bendradarbiavimui MTI srityje didėja kompetencija ir konkurencingumas, atsiveria galimybė naudotis tarptautinėmis ekspertinėmis žiniomis pasitelkiant judumą ir bendradarbiavimą, plėtojami pasaulinių uždavinių sprendimai ir atsiranda paskatų taikyti bendrus mokslinius ir techninius standartus, taip mažinant prekybos kliūtis ir didinant galimybes patekti į potencialias rinkas. Jis taip pat kuria politinį ir diplomatinį kapitalą ir padeda siekti ES geopolitinių tikslų. Tokio bendradarbiavimo skatinimas įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 180 straipsnio b punkte.

Geostrateginių varžytuvių amžiuje ES turi ryžtingiau siekti savo strateginių interesų, kartu stiprindama bendradarbiavimą su panašiai mąstančiais partneriais². Todėl įgyvendinant visuotinį požiūrį reikia atsižvelgti tiek į naujas geopolitines realijas, tiek į novatoriškus mokslo ir technologijų pokyčius. 2023 m. priimta pirmoji dviemėčių įgyvendinimo ataskaita buvo atsakas į tokias realijas, pavyzdžiui, joje pabrėžta ES parama Ukrainai po to, kai Rusija pradėjo plataus masto neteisėtą invaziją.

Per pastaruosius dvejus metus ES ėmėsi ryžtingų veiksmų šiems uždaviniams spręsti, priimdama pagrindines iniciatyvas, kuriomis siekiama užtikrinti, kad ES išliktų pažangiausia inovacijų srityje ir kad jos MTI sistema išliktų atvira ir saugi³. ES yra ir toliau bus daugiašališkumo, taisyklėmis grindžiamos tarptautinės tvarkos ir įrodymais grindžiamo politikos formavimo sergėtoja – tai itin svarbu šiandienos pasaulyje ginant pagrindinius demokratijos principus, įskaitant atsparesnę ir stipresnę demokratinę visuomenę. Kadangi ES ginamiems principams ir vertybėms visame pasaulyje kyla vis didesnė grėsmė, ES labiau nei bet kada anksčiau turi ginti akademinę laisvę ir mokslinių tyrimų laisvę, taip pat įvairovę, lygybę ir įtrauktį. Tai apima moterų ir kitų grupių, kurioms kyla didesnė diskriminacijos rizika, lygybės ir nediskriminavimo skatinimą ir visapusiško bei veiksmingo jų dalyvavimo MTI sistemose užtikrinimą. Šios vertybės yra ne tik moralinė būtinybė, bet ir vienas didžiausių ES turtų vykstant pasaulinei konkurencijai dėl specialistų.

¹ COM(2021) 252 *final*.

² https://commission.europa.eu/document/download/833e082a-0c39-4bc6-a119-e0760ebc7360_lt?filename=mission-letter-zaharieva.pdf.

³ Pavyzdžiui, ekonominio saugumo strategija (JOIN(2023) 20 *final*), Tarybos rekomendacija dėl mokslinių tyrimų saugumo didinimo (C/2024/3510), bendras komunikatas „ES ekonominio saugumo stiprinimas“ (JOIN(2025) 977 *final*), konkurencingumo kelrodis (COM(2025) 30 *final*), startuolių ir veiklą plečiančių įmonių strategija (SWD(2025) 138 *final*), Europos mokslinių tyrimų ir technologijų infrastruktūros strategija (COM(2025) 497 *final/2*), Europos dirbtinio intelekto naudojimo moksle strategija (COM(2025) 724 *final*), šviesios pramonės kursas (COM(2025) 85 *final*) ir iniciatyva „Rinkis Europą“ (https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_lt).

Šioje ataskaitoje apžvelgiamas Komisijos darbas įgyvendinant visuotinį požiūrį į mokslinius tyrimus ir inovacijas ir susijusios Tarybos išvados⁴ nuo pirmosios dviemėčių įgyvendinimo ataskaitos paskelbimo 2023 m.⁵ Joje siekiama apžvelgti, kaip vis konkurencingesnėje ir nepastovesnėje tarptautinėje aplinkoje ES reaguoja į naujus iššūkius ir poreikius MTI srityje, taip gindama savo strateginius interesus.

2. PAKARTOTINAS ES ĮSIPAREIGOJIMAS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR INOVACIJŲ SRITYJE LAIKYTI TARPTAUTINIO ATVIRUMO PRINCIPO IR PAGRINDINIŲ VERTYBIŲ

Kartu su partneriais visame pasaulyje ES vykdė daugiašalį dialogą dėl tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje principų ir vertybių ir juo remiantis 2024 m. vasario mėn. tarptautinėje ministrų konferencijoje buvo patvirtintas Briuselio pareiškimas. Komisija pasiūlė pradėti kitą dialogo etapą, išplečiant jo geografinę ir teminę aprėptį. Komisija taip pat pradėjo kurti Europos mokslo diplomatijos sistemą, pateikdama ataskaitą su mokslininkų ir diplomatų kartu parengtomis ekspertų rekomendacijomis. Naujajai Zelandijai, Kanadai, Jungtinei Karalystei, Korėjos Respublikai, Šveicarijai ir Egiptui prisijungus prie programos „Europos horizontas“, ES toliau sėkmingai mezgė tvirtus ryšius MTI srityje su pagrindiniais partneriais užsienyje.

2.1. Tarptautinio bendradarbiavimo MTI srityje principai ir vertybės

2022 m. liepos mėn. pradėjus daugiašalį dialogą dėl tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje principų ir vertybių, Komisija kalbėjosi su pasauliniais partneriais klausimais, susijusiais su mokslinių tyrimų kompetencija, žinių valorizacija, mokslinių tyrimų saugumu ir teisingomis MTI partnerystėmis su mažų ir vidutinių pajamų šalimis. Jo kulminacija – 2024 m. vasario mėn. Belgijos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu surengta tarptautinė ministrų konferencija, kurioje patvirtintas ministrų pareiškimas dėl tarptautinio bendradarbiavimo MTI srityje principų ir vertybių, vadinamas Briuselio pareiškimu⁶.

Atsižvelgdama į Tarybos išvados dėl visuotinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas pateiktą prašymą parengti Europos mokslo diplomatijos darbotvarkę⁷ ir į vėlesnes 2023 m. liepos mėn. Konkurencingumo tarybos diskusijas, Komisija pavedė mokslininkų ir diplomatų grupei pateikti konkrečias rekomendacijas dėl būsimos Europos mokslo diplomatijos sistemos⁸. 130 mokslo diplomatijos ekspertų parengtos rekomendacijos, kuriose siūlomos

⁴ 12301/21 RECH 425.

⁵ Pavyzdžiui, „Daug daugiau nei rinka“ (E. Lettos pranešimas), „Europos konkurencingumo ateitis“ (M. Draghi pranešimas), „Saugiau kartu. Europos civilinio ir karinio pasirėngimo ir parengties stiprinimas“ (M. Niinistö pranešimas), „Derinti, veikti, spartinti“ (M. Heitoro pranešimas).

⁶ Žr. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/94d6bb42-1fe7-478c-b6b4-d0be4dfb0204_it?filename=brussels-ministerial-statement-2024-02.pdf. Turkijos Respublika ministrų pareiškimą patvirtino be priedo.

⁷ 12301/21 RECH 425.

⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/launch-eu-science-diplomacy-working-groups-results-call-expressions-interest-published-2023-12-06_en?prefLang=lt.

strateginės, veiklos ir įgalinančios priemonės, reikalingos Europos lyderystei mokslo diplomatijos srityje remti, buvo paskelbtos 2025 m. vasario mėn. ekspertų ataskaitoje⁹. Svarbus šio proceso etapas buvo 2023 m. gruodžio mėn. surengta pirmoji Europos mokslo diplomatijos konferencija: joje Europos mokslo diplomatijos bendruomenė galėjo apsvarstyti strateginį požiūrį¹⁰.

Komisija rėmė tikslius praktinius seminarus ir diskusijas, be kita ko, dėl mokslo diplomatijos Viduržemio jūros regione ir tarpvalstybinės Nilo upės vandentvarkos, kad parodytų mokslo diplomatijos vertę praktikoje. 2025 m. spalio mėn. buvo surengtas pirmasis Afrikos Sąjungos ir ES dialogas mokslo diplomatijos klausimais, po kurio mokslo diplomatija pripažinta nauja Afrikos Sąjungos ir Europos Sąjungos aukšto lygio politinio dialogo mokslo, technologijų ir inovacijų klausimais kryptimi. Be to, Komisija rėmė ES mokslo diplomatijos aljansą¹¹, vienijantį šioje srityje pirmaujančias institucijas.

2024 m. balandžio mėn. ES pasirašė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ministrų deklaraciją dėl transformatyviosios mokslo, technologijų ir inovacijų politikos siekiant tvarios ir įtraukios ateities, kuria stiprinami bendri tarptautinio bendradarbiavimo MTI srityje principai ir vertybės, įskaitant abipusiškumą, skaidrumą, atskaitomybę ir abipusę naudą¹². ES bendrai pirmininkauja G7 atvirojo mokslo darbo grupei, kuri prisideda prie tarptautinio suderinimo ir bendradarbiavimo atvirojo mokslo politikos plėtojimo ir įgyvendinimo srityje. ES ir jos valstybės narės taip pat teikė paramą tyrėjams, kuriems gresia pavojus, visų pirma įgyvendindamos projektą SAFE¹³.

Atsižvelgdama į 2024 m. sausio 17 d. Europos Parlamento rezoliuciją, Komisija pradėjo specialų tyrimą, kad pateiktų įrodymų bazę 2025 m. spalio mėn. paskelbtam pasiūlymui dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl mokslinių tyrimų laisvės skatinimo ir apsaugos ES¹⁴. Komisija tarptautiniu mastu populiarino Europos elgesio kodeksą mokslinių tyrimų etikos klausimais¹⁵ ir Pasaulinį elgesio kodeksą lygiaverčių mokslinių tyrimų partnerysčių srityje¹⁶, toliau du kartus per metus rengė Nacionalinės etikos tarybos (NEK) forumą ir aktyviai dalyvavo iniciatyvoje „Savanoriai mokslinių tyrimų ir etikos srityje“ (VolREthics)¹⁷. Lyčių lygybės plano tinkamumo kriterijaus įgyvendinimas programoje „Europos horizontas“¹⁸ buvo svarbus žingsnis skatinant lyčių lygybę MTI srityje, be kita ko, tarptautiniu lygmeniu.

2.2. Tarptautinis programos „Europos horizontas“ aspektas

Dalyvavimas bendrojoje programoje per asociaciją yra glaudžiausio bendradarbiavimo su ES nepriklausančiomis šalimis MTI srityje forma. 2023 m. liepos mėn. Naujoji Zelandija tapo

⁹ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/4b319f3d-e9ff-11ef-b5e9-01aa75ed71a1>.

¹⁰ <https://eu-science-diplomacy.service-facility.eu/>.

¹¹ <https://www.science-diplomacy.eu/>.

¹² <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0501>.

¹³ <https://saferearchers.eu/>.

¹⁴ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/0ad627da-a7ed-11f0-a7c5-01aa75ed71a1>.

¹⁵ <https://allea.org/code-of-conduct/>.

¹⁶ <https://www.globalcodeofconduct.org/>.

¹⁷ <https://www.inserm.fr/en/ethics/volrethics/>.

¹⁸ Įgyvendinama paskelbus kvietimus teikti pasiūlymus, kurių terminai – nuo 2022 m.

pirmąją ES nepriklausančia šalimi, prisijungusia prie programos „Europos horizontas“, 2024 m. po jos sekė Jungtinė Karalystė ir Kanada, o 2025 m. – Korėjos Respublika, Šveicarija ir Egiptas. Baigtos asociacijos derybos su Japonija ir pradėtos tiriamosios derybos su Australija.

Programos „Europos horizontas“ I ramstis išsiskiria savo tarptautiniu aspektu: 8,7 proc. dalyvių yra iš neasocijuotųjų ES nepriklausančių šalių, po jo eina II ramstis (5,5 proc.), III ramstis (2,5 proc.) ir galiausiai – dalyvių skaičiaus didinimo ir Europos mokslinių tyrimų erdvės stiprinimo veiksmai (2,4 proc.). Asocijuotosios šalys priima 11,8 proc. I ramsčio dalyvių, 9,7 proc. II ramsčio dalyvių, 7,8 proc. III ramsčio dalyvių ir 14,8 proc. dalyvaujančiųjų įgyvendinant dalyvių skaičiaus didinimo ir Europos mokslinių tyrimų erdvės stiprinimo veiksmus¹⁹.

Programa „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ – labiausiai tarptautinė programos „Europos horizontas“ dalis – yra labai svarbi kuriant tarptautines MTI partnerystes. Iš tyrėjų, atrinktų pagal programos „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ stipendijų schemą, 46 proc. buvo iš ES nepriklausančių šalių, t. y. 37 proc. iš neasocijuotųjų ES nepriklausančių šalių ir 9 proc. iš asocijuotųjų šalių. Programoje „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ dalyvauja apie 50 proc. visų neasocijuotųjų ES nepriklausančių šalių organizacijų, dalyvaujančių programoje „Europos horizontas“. Daugelio šalių atveju daugiau kaip 50 proc. jų atstovų, dalyvaujančių programos „Europos horizontas“ projektuose, tai daro per programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“. 2025 m. gegužės mėn. pradėti nauji koordinavimo ir paramos veiksmai, kuriais siekiama stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir pasaulinį dalyvavimą programoje „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“²⁰.

Siekdama pasinaudoti mokslinių tyrimų infrastruktūros objektų, kaip tarptautinio bendradarbiavimo MTI srityje centrų, vaidmeniu, ES toliau finansavo tarpvalstybinę prieigą prie mokslinių tyrimų infrastruktūros objektų, įskaitant objektus, kuriuos valdo Komisijos Jungtinis tyrimų centras²¹, be kita ko, prieigą naudotojams iš neasocijuotųjų ES nepriklausančių šalių. ES skatina tarptautines prieigos programas G7 vyresniųjų pareigūnų grupėje pasaulinės mokslinių tyrimų infrastruktūros objektų klausimais²². 2024 m. Komisija patvirtino Brisbano pareiškimą²³, kuriame visi mokslinių tyrimų infrastruktūros suinteresuotieji subjektai raginami intensyviai bendradarbiavimą tarptautinėje mokslinių tyrimų infrastruktūroje, kad būtų sprendžiami pasauliniai uždaviniai. 2025 m. rugsėjo mėn. Komisija priėmė Europos mokslinių tyrimų ir technologijų infrastruktūrų strategiją, į kurią įtraukti veiksmai, kuriais siekiama stiprinti jos tarptautinį aspektą.

3. ES VISUOTINIO POŽIŪRIO Į MOKSLINIUS TYRIMUS IR INOVACIJAS PERSVARSTYMAS: SIEKIS UŽTIKRINTI VIENODAS SĄLYGAS IR ABIPUSIŠKUMĄ

¹⁹ 2025 m. liepos 2 d. duomenys pagal programos „Europos horizontas“ rezultatų suvestinę.

²⁰ Pasaulinis bendradarbiavimas vykdamas programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“: politikos stiprinimas ir strateginis skatinimas (<https://msca-glopol.eu/>).

²¹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/open-access-jrc-research-infrastructures_lt.

²² <https://www.gsogri.org/>.

²³ <https://icri2024.au/about-icri/brisbane-statement/>.

Kad tarptautinis bendradarbiavimas MTI srityje išliktų atviras ir saugus, 2024 m. ES priėmė Tarybos rekomendaciją dėl mokslinių tyrimų saugumo didinimo, kuria siekiama užtikrinti vienodas sąlygas Europos mokslinių tyrimų erdvėje. ES ėmėsi ryžtingų veiksmų, kad padidintų savo atsparumą užsienio subjektų kišimuisi ir prievartai, atlikdama ypatingos svarbos technologijų vertinimus, skatindama investicijas į MTI šiose srityse, apribodama prieigą prie programos „Europos horizontas“, kai tai tikrai būtina, ir kurdama naujas strategines partnerystes.

Tyrėjai, bendradarbiaudami tarptautiniu mastu, vis dažniau patiria su saugumu susijusią riziką, o Europos MTI susiduria su užsienio subjektų kišimusi ir manipuliavimu informacija, taip pat su galimu netinkamu naudojimu tokiais būdais, kurie gali daryti poveikį ES saugumui arba pakenkti ES vertybėms ir pažeisti pagrindines teises. 2024 m. gegužės mėn. priėmus Tarybos rekomendaciją dėl mokslinių tyrimų saugumo didinimo²⁴, ES dabar turi tvirtą pagrindą šalinti saugumo riziką, susijusią su tarptautiniu bendradarbiavimu MTI srityje. Šioje rekomendacijoje, skirtoje ne tik Komisijai ir valstybėms narėms, bet ir viešiesiems mokslinių tyrimų finansuotojams ir universitetams, ES pirmą kartą parengė bendrą mokslinių tyrimų saugumo rizikos apibrėžtį ir bendrą požiūrį į mokslinių tyrimų rizikos vertinimą. 2025 m. spalio mėn. Komisija surengė pirmąją Europos pavyzdinę konferenciją mokslinių tyrimų saugumo klausimais, kad palengvintų dalijimąsi geriausios praktikos pavyzdžiais.

Darbas mokslinių tyrimų saugumo srityje yra platesnio masto pastangų didinti ES ekonominį saugumą dalis²⁵. Visų pirma mokslinių tyrimų saugumas turėtų padėti užkirsti kelią technologijų nutekėjimui, t. y. nepageidaujama ypatingos svarbos žinių ir technologijų perdavimui vykdant tarptautinį akademinį bendradarbiavimą, ir kartu išsaugoti ES požiūrį į akademinę laisvę ir mokslinių tyrimų laisvę.

Viena pagrindinių šio darbo dalių apima rizikos, susijusios su tam tikromis didelio poveikio ar ypatingos svarbos technologijomis, pavyzdžiui, dirbtiniu intelektu (DI), biotechnologijomis, pažangiaisiais puslaidininkiais ir kvantinėmis technologijomis, vertinimą; šis procesas vykdomas dalyvaujant valstybėms narėms ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams. Nors šie ypatingos svarbos technologijų vertinimai apima ne tik MTI politiką, šio darbo rezultatais taip pat turėtų būti grindžiamas tarptautinis bendradarbiavimas MTI srityje ateinančiais metais. Komisija bendradarbiauja su ekonominio saugumo srityje panašaus požiūrio besilaikančiomis šalimis, skatindama pačios ES ypatingos svarbos technologijų pajėgumus ir nustatydamą įvairias apsaugos priemones, kad apsaugotų ES nuo galimo netinkamo jų naudojimo.

2024 m. sausio mėn. Komisija paskelbė baltąją knygą dėl galimybių daugiau remti dvejopo naudojimo potencialą turinčių technologijų mokslinius tyrimus ir plėtrą²⁶. Nuo to laiko keliuose strateginiuose dokumentuose pateikta daugiau informacijos svarstymams apie dvejopo naudojimo mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, atsižvelgiant į tarptautinio

²⁴ C/2024/3510.

²⁵ Žr. JOIN(2023) 20 *final* ir JOIN(2025) 977 *final*.

²⁶ COM(2024) 27 *final*.

bendradarbiavimo MTI srityje riziką, priklausomai nuo argumentų už mokslinius tyrimus ir dvejojimo naudojimo potencialo²⁷.

Komisija taip pat ėmėsi tolesnių veiksmų, kad programa „Europos horizontas“ būtų užtikrintas mokslinių tyrimų saugumas, išimties tvarka apribodama valstybių narių ir tam tikrų ES nepriklausančių šalių subjektų dalyvavimą kvantinių technologijų, DI ryšių tinklų technologijų, baterijų, kosmoso ir ypatingos svarbos žaliavų srityse²⁸. 2023–2024 m. programos „Europos horizontas“ darbo programoje Programos „Europos horizontas“ reglamento 22 straipsnio 5 dalis buvo taikoma 33 temoms²⁹, o 2025 m. darbo programoje ji buvo taikoma iš viso 37 temoms. Kitos taikomos priemonės yra, pavyzdžiui, papildomos pareigos, susijusios su mokslinių tyrimų rezultatų naudojimu, ir Komisijos teisė nesutikti, kad intelektinė nuosavybė būtų perduota ES nepriklausančioms šalims, kurios nėra asocijuotosios programos valstybės³⁰.

Komisija taip pat nusprendė apriboti neasocijuotųjų ES nepriklausančių šalių prieigą prie rinkai artimų mokslinių tyrimų, kai manė, kad nėra pagrindinių sąlygų, užtikrinančių vienodas bendradarbiavimo MTI srityje sąlygas³¹. Subjektai, kurie laikomi didelės rizikos ryšių tinklo įrangos tiekėjais, nedalyvauja veiksmuose, susijusiuose su ryšių tinklo technologijų plėtojimu, kaip numatyta 2023 m. birželio mėn. Komunikate dėl 5G kibernetinio saugumo priemonių rinkinio įgyvendinimo³².

4. PASAULINIŲ PASTANGŲ TELKIMAS SIEKIAM BENDROMIS JĖGOMIS SPREŠTI PASAULINIUS UŽDAVINIUS

Kalbant apie žaliąją pertvarką, Komisija rėmė Tarptautinės vandenynų tvarumo platformos kūrimą, toliau rėmė Atlanto vandenyno mokslinių tyrimų ir inovacijų aljansą ir kartu su UNESCO Tarpyvriausybine okeanografijos komisija priėmė naujas bendras veiksmų gaires. Ji bendrai vadovavo Švariojo vandenilio misijai ir Miestų pertvarkos misijai pagal iniciatyvą „Misija – inovacijos“ ir rėmė aplinkos atžvilgiu tvaraus augimo žinių platformas, kartu toliau dalyvaudama tarptautiniu mastu, be kita ko, G20 bioekonomikos iniciatyvoje.

Skaitmeninės pertvarkos srityje Komisija plėtojo skaitmenines partnerystes su pasauliniais partneriais tokiose srityse kaip dirbtinis intelektas, kvantinė kompiuterija ir junglumas. Ji taip

²⁷ Žr. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-publications-dual-use-provide-strategic-input-future-eu-ri-policies-2025-06-25_en?prefLang=lt.

²⁸ Siekiant užtikrinti ES strateginio turto, interesų, savarankiškumo apsaugą ar saugumą, pagal Programos „Europos horizontas“ reglamento 22 straipsnio 5 dalį programoje leidžiama dalyvauti tik valstybėse narėse arba nurodytose asocijuotosiose šalyse ar kitose darbo programoje nurodytose ES nepriklausančiose šalyse įsisteigusiems juridiniams subjektams. Apribojimai taip pat gali būti taikomi subjektams, įsisteigusiems šalyse, kurios atitinka reikalavimus, tačiau kurias tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuoja reikalavimų neatitinkanti šalis arba subjektas, įsisteigęs reikalavimų neatitinkančioje šalyje.

²⁹ Įskaitant 2024 m. patvirtintus pakeitimus. Be to, Europos našiosios kompiuterijos bendroji įmonė („EuroHPC“) pasinaudojo 22 straipsnio 5 dalimi, įgyvendindama vieną savo 2023 m. darbo programos veiksmą.

³⁰ Programos „Europos horizontas“ reglamento 39 ir 40 straipsniai.

³¹ Atitinkamai ir tinkamai pagrįstais atvejais pagal Programos „Europos horizontas“ reglamento 22 straipsnio 6 dalį leidžiama įtraukti papildomus tinkamumo kriterijus, kad būtų atsižvelgta į konkrečius politikos reikalavimus arba susijusio veiksmo pobūdį ir tikslus.

³² C(2023) 4049 *final*.

pat rėmė veiklą visuotinės sveikatos srityje, be kita ko, pagal trečiąją Europos ir besivystančių šalių partnerystės klinikinių tyrimų srityje programą (Visuotinės sveikatos EDCTP3). Galiausiai Komisija skatina inovacijų veiklą tarptautiniu mastu per Europos inovacijų tarybą (EIC) ir Europos inovacijos ir technologijos institutą (EIT), taip pat pasitelkdama žinių valorizaciją.

4.1. Lyderystė pasaulyje siekiant įgyvendinti teisingą žaliąją pertvarką

Investicijos į mokslinius tyrimus ir inovacijas pagal programą „Europos horizontas“ padeda įgyvendinti Paryžiaus susitarimą, Kunmingo ir Monrealio pasaulinę biologinės įvairovės strategiją ir kitus tarptautinius susitarimus. Šiomis investicijomis taip pat buvo formuojamos darbotvarkės ir buvo prisidedama prie kelių organizacijų darbo mokslo ir politikos sąveikos srityje³³. ES dalyvavimo svarbą taip pat reikia vertinti atsižvelgiant į esminius Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) požiūrio į klimato kaitą, aplinkos klausimus ir mokslo vaidmenį formuojant politiką pokyčius.

Bendrame komunikate dėl ES tarptautinės vandenynų valdymo darbotvarkės³⁴ pabrėžiamas poreikis įgyti daug žinių apie vandenynus, kad būtų remiamas tvarus valdymas. 2023 m. galimybių studijoje nustatyta, kad žinios yra fragmentiškos ir dažnai netinkamos priimant skubius sprendimus³⁵. Reaguodama į tai, Komisija stebi, kaip kuriama Tarptautinė vandenynų tvarumo platforma – naujas skatinamasis mechanizmas, kuriuo viešojo ir privačiojo sektorių sprendimus priimančys asmenys informuojami apie tausų vandenynų naudojimą ir apsaugą.

Komisija vadovavo 2022 m. Atlanto vandenyno mokslinių tyrimų ir inovacijų aljanso deklaracijos, kuria remiamas bendradarbiavimas Atlanto vandenyne vandenynų mokslinių tyrimų srityje, įgyvendinimui. Prie Atlanto vandenyno mokslinių tyrimų ir inovacijų aljanso prisijungė penki nauji partneriai (Jungtinė Karalystė, Norvegija, Islandija, Senegalas ir Gana), kurių darbas daugiausia susijęs su pakrančių bendruomenių atsparumo didinimu, vandenynų stebėjimo koordinavimu ir modeliavimo gerinimu.

2025 m. JT konferencijoje dėl vandenynų Komisija paskelbė Vandenynų stebėjimo iniciatyvą, pabrėždama pasaulinės vandenynų stebėjimo sistemos svarbą ir Komisijos įsipareigojimą. Europos Komisija ir UNESCO Tarpvyriausybinė okeanografijos komisija priėmė bendras veiksmų gaires, kuriomis siekiama stiprinti bendradarbiavimą 2021–2030 m.

³³ Įskaitant Žemės stebėjimo grupę (GEO), Tarpvyriausybinę klimato kaitos komisiją (IPCC), Tarpvyriausybinę mokslinę politinę biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platformą (IPBES), Tarptautinę išteklių darbo grupę (IRP) ir kitas iniciatyvas, pavyzdžiui, Pasaulinę dirvožemio partnerystę.

³⁴ JOIN(2022) 28 *final*.

³⁵ Europos Komisija: Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinis direktoratas, Jūros kraštovaizdžio vertinimas – Tarpvyriausybės vandenynų tvarumo komisijos įsteigimo galimybių studija (angl. *Seascope assessment – Feasibility study for the establishment of an Intergovernmental Panel for Ocean Sustainability (IPOS)*), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2023 m., <https://data.europa.eu/doi/10.2771/903406>.

JT vandenynų mokslo dešimtmečio siekiant darnaus vystymosi srityje, taip suderinant ES ir UNESCO veiksmus³⁶.

2023 m. Europos Komisija, bendradarbiaudama su Afrikos Sąjungos komisija, įsteigė Afrikos ir Europos vandenynų strateginę grupę, kuriai vadovauja ES lėšomis finansuojamas Afrikos ir Europos fondas, siekdama skatinti abiejų žemynų mokslinį bendradarbiavimą su vandenynais susijusiais klausimais.

Pagal iniciatyvą „Misija – inovacijos 2.0“³⁷ Europos Komisija skatino spartesnę perėjimą prie švarios energijos pagal Europos žaliąjį kursą. Bendrai vadovaudama Švariojo vandenilio misijai³⁸, Komisija skatina tarptautinį bendradarbiavimą MTI srityje, kad būtų remiamas pasaulinės vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių vertės grandinės augimas. Nuo 2024 m. įgyvendinant misiją 38 šalyse nustatytas 101 ES ir pasaulinis vandenilio slėnio projektas³⁹, o ja siekiama sudaryti palankesnes sąlygas iki 2030 m. sukurti didelio masto integruotus vandenilio slėnius.

Įgyvendindama Miestų pertvarkos misiją⁴⁰ ir remdamasi Europos neutralaus poveikio klimatui ir pažangiųjų miestų misija, Komisija bendrai vadovauja darbui su plataus užmojo miestų grupė visame pasaulyje, kad sustiprintų jų nulinio ŠESD balanso vizijas ir paspartintų įgyvendinimą. Nuo 2023 m. ši grupė išaugo ir apima 117 miestų 47 šalyse, o parama teikiama pagal 2025 m. lapkričio mėn. pradėtą programą „City2City“.

Įgyvendinant strategiją „Global Gateway“⁴¹, ES padėjo šalims partnerėms susipažinti su aplinkos duomenimis įgyvendindama iniciatyvas, kuriomis siekiama stiprinti mokslo ir politikos sąveiką, įskaitant Biologinės įvairovės ir saugomų teritorijų valdymo programą ir Aplinkos atžvilgiu tvaraus augimo žinių partnerystę. Komisija taip pat sukūrė tarptautinę žinių valdymo platformą: joje keičiamasi informacija apie standartus, gaires ir finansavimo galimybes, susijusias su naujojo europinio bauhauzo iniciatyva⁴².

4.2. Skaitmeninės pertvarkos skatinimas

2025 m. birželio mėn. Komisija priėmė Tarptautinę skaitmeninę ES strategiją, kurioje išdėstyta ES tarptautinio skaitmeninio bendradarbiavimo stiprinimo vizija⁴³. Šioje strategijoje daugiausia dėmesio skiriama Europos konkurencingumo didinimui, Europos ir jos partnerių saugumo skaitmeninės darbotvarkės skatinimui ir pasaulinio skaitmeninio valdymo bei standartų formavimui.

³⁶ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/2e5f29fb-cb0c-4d0d-8840-97ce0ee9730c_en?filename=ec_rtd_roadmap-cooperation-un-decade-ocean-science.pdf.

³⁷ Iniciatyva „Misija – inovacijos“ yra svarbus tarptautinis forumas, kuris vienija šalis, atsakingas už 90 proc. viešojo energetikos inovacijų finansavimo.

³⁸ <https://mission-innovation.net/missions/hydrogen/>.

³⁹ <https://h2v.eu/>.

⁴⁰ <https://urbantransitionsmission.org/>.

⁴¹ JOIN(2021) 30 *final*.

⁴² <https://knowledge-management.new-european-bauhaus.europa.eu/>.

⁴³ JOIN(2025) 140 *final*.

Užmegztos skaitmeninės partnerystės su Japonija, Korėjos Respublika, Singapūru ir Kanada⁴⁴. Jose daugiausia dėmesio skiriama bendradarbiavimu grindžiamoms pastangoms plėtoti bazines technologijas, pavyzdžiui, dirbtinį intelektą, puslaidininkius, našiąją kompiuteriją, kvantinę kompiuteriją, 5G/6G tinklus, duomenų valdymą, standartizavimą ir interneto platformas.

Po 2023 m. gegužės mėn. ES ir Indijos prekybos ir technologijų taryba padėjo pagrindą bendradarbiavimui pagrindinėse srityse, įskaitant puslaidininkių, skaitmeninės viešosios infrastruktūros, skaitmeninių įgūdžių, dirbtinio intelekto, našiosios kompiuterijos ir IT bei telekomunikacijų standartizavimo sritis. ES ir JAV prekybos ir technologijų taryba nuo savo veiklos pradžios 2021 m. padarė didelę pažangą ir pasiekė apčiuopiamų rezultatų dirbtinio intelekto, kvantinių technologijų, standartizacijos, puslaidininkių, interneto platformų ir 6G srityse.

ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono skaitmeninis aljansas⁴⁵ yra novatoriška dviejų regionų bendradarbiavimo sistema. ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono projekte dėl strateginės partnerystės skaitmeniniams dialogams įgyvendinti bendradarbiaujant mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje daugiausia dėmesio skiriama įtraukaus ir į žmogų orientuoto požiūrio į skaitmeninę transformaciją taikymui tose srityse, kurioms gali būti naudingas didelio pralaidumo junglumas, kurį užtikrina iniciatyvos „Europos ir Lotynų Amerikos ryšys“⁴⁶ infrastruktūra. Kabelinio ryšio iniciatyvą „Europos ir Lotynų Amerikos ryšys“ rėmė Europos kompiuterių tinklas (GEANT)⁴⁷, kuris jungia mokslinių tyrimų ir švietimo bendruomenes daugiau kaip 110-yje pasaulio šalių per savo partnerystes ir kurio nuosavais saugiais šviesolaidiniais tinklais duomenų teikėjai gali prisijungti prie pasaulinės mokslinių tyrimų sistemos. 2025 m. spalio mėn. pradėjo veikti ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono našiosios kompiuterijos tinklas. Sujungdami ES ir Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono superkompiuterius pasitelkiant iniciatyvą „Europos ir Lotynų Amerikos ryšys“, abiejų regionų mokslininkai bendradarbiaus, kad atliktų modeliavimą, analizuotų didžiuosius duomenis ir išbandytų pažangiausius apdorojimo modelius siekiant spręsti neatidėliotinas pasaulines problemas – nuo klimato modeliavimo ir vaistų atradimo iki dirbtinio intelekto.

Tikimasi, kad, sėkmingai nutiesus iniciatyvos „Europos ir Lotynų Amerikos ryšys“ kabelį tarp Europos ir Lotynų Amerikos, kabeliu „EurAfrica Gateway“ bus sukurta atspari jūrinių kabelių sistema palei Afrikos Atlanto vandenyno pakrantę ir toliau bus gerinama jungtis regione.

4.3. Bendradarbiavimo visuotinės sveikatos srityje stiprinimas

⁴⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/lt/policies/partnerships>.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_23_1598.

⁴⁶ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/programming/programmes/bella-building-europe-link-latin-america_en?prefLang=lt.

⁴⁷ https://network.geant.org/international_connectivity/.

2024 m. sausio mėn. Europos Vadovų Taryba patvirtino⁴⁸ ES visuotinės sveikatos strategiją⁴⁹. Joje nustatyta, kad moksliniai tyrimai ir inovacijos, taip pat skaitmeninimas ir kvalifikuota darbo jėga yra pagrindiniai geresnės sveikatos, stipresnių sveikatos sistemų ir visuotinės sveikatos apsaugos veiksniai.

Nuo COVID-19 pandemijos pradžios Komisija gerokai patobulino pasirengimą pandemijoms, suderindama skubaus reagavimo pajėgumus su ilgalaikėmis investicijomis į pasirengimą. 2022–2025 m. į daugiau kaip 121 mokslinių tyrimų ir plėtros veiksmą investavusi 1,28 mlrd. EUR, Komisija paspartino medicininių atsakomųjų priemonių kūrimą ir testavimą, taip pat padidino ES atsparumą būsimums pandemijoms.

Komisija sustiprino pasaulinių sveikatos mokslinių tyrimų finansuotojų veiklos koordinavimą, pavyzdžiui, būdama viena iš Bendradarbiavimo pasaulinių mokslinių tyrimų, susijusių su pasirengimu infekcinėms ligoms, srityje iniciatyvos (GloPID-R)⁵⁰ pirmininkų ir remdama Pasaulinį lėtinių ligų aljansą⁵¹. Komisija taip pat rėmė pasirengimą naujoms partnerystėms, įskaitant Europos retųjų ligų mokslinių tyrimų aljansą⁵².

Bendroji įmonė „Visuotinės sveikatos EDCTP3“ yra trečioji įgyvendinant Europos ir besivystančių šalių partnerystę klinikinių tyrimų srityje⁵³. 2024 m. ji finansavo 74 pasaulinius sveikatos mokslinių tyrimų projektus, kurių bendras biudžetas – 254 mln. eurų. Reaguodama į 2024 m. beždžionių raupų protrūkį Kongo Demokratinėje Respublikoje (KDR), bendroji įmonė „Visuotinės sveikatos EDCTP3“ aktyvavo savo skubaus finansavimo mechanizmą ir paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus dėl ekstremaliosios situacijos, pagal kurį buvo finansuojami 9 projektai, kurių bendra vertė – 12,1 mln. EUR, apimantys 2, 3 ir 4 etapų tyrimus, susijusius su beždžionių raupų vakcinų profilaktika prieš ekspoziciją ir po jos, taip pat priežiūros strategijas ir epidemiologinius tyrimus.

Komisija taip pat remia pasaulinius sveikatos mokslinius tyrimus bendradarbiaudama su Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) ir Pasauline antibiotikų mokslinių tyrimų ir plėtros partneryste, skirdama 28 mln. EUR finansavimą (2022–2027 m.), kad paspartintų vaistams atsparių bakterinių infekcijų gydymo metodų kūrimą ir atnaujintų prioritetinių patogenų sąrašus. 1 mln. EUR iš šio finansavimo buvo skirta remti PSO ir Pasaulinės antibiotikų mokslinių tyrimų ir plėtros partnerystės bendrą iniciatyvą SECURE⁵⁴, kuria siekiama išplėsti visuotinę prieigą prie pagrindinių antibiotikų vaistams atsparioms bakterinėms infekcijoms gydyti. Komisija rėmė vaikams skirtų vaistų nuo tuberkuliozės ir naujos vakcinės nuo tuberkuliozės kūrimą pagal programos „ES – sveikatos labui“ 2023 m. darbo programą.

Komisija sudarė susitarimą dėl įnašo su PSO dėl jos Epidemijų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projekto, kurio biudžetas – 7,42 mln. EUR, kad būtų remiamas saugiu

⁴⁸ <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/01/29/eu-global-health-strategy-council-approves-conclusions/>.

⁴⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_22_7153.

⁵⁰ www.glopid-r.org.

⁵¹ www.gacd.org.

⁵² <https://erdera.org/>.

⁵³ <https://www.globalhealth-edctp3.eu/>.

⁵⁴ <https://gardp.org/secure/>.

ir veiksmingų vakcinų nuo filovirusų (įskaitant Ebolos ir Marburgo virusus) kūrimas ir jų gydymo būdai, taip pat tarpepideminio laikotarpio pasirengimo būsimiems protrūkiams veiksmai. Šiuo pasirengimo darbu sudarytos sąlygos greitai įgyvendinti terapinius ir vakcinų klinikinius tyrimus, visų pirma 2025 m. Ebolos viruso protrūkio Ugandoje metu.

Galiausiai Komisija toliau vykdė savo įsipareigojimą užtikrinti atvirą dalijimąsi ir prieigą per Pasaulinę asmens duomenų koaliciją, padėdama užtikrinti pasaulinių asmens duomenų išteklių tvarumą.

4.4. Inovacijų skatinimas

ES yra įsipareigojusi tapti patrauklia vieta ES nepriklausančių šalių startuoliams, investuotojams ir įmonėms, ieškantiems novatoriškų sprendimų ir inovacijų užsakovams skirtų projektų. Tai viena iš pavyzdinių Naujosios Europos inovacijų darbotvarkės ir startuolių bei veiklą plečiančių įmonių strategijos sričių⁵⁵. Stiprindama tarptautines partnerystes ir kurdama būdus tarptautiniams specialistams ir investicijoms pritraukti, pavyzdžiui, įgyvendindama iniciatyvą „Mokslui rinkis Europą“⁵⁶, ES siekia sustiprinti savo, kaip pirmaujančio inovacijų ir verslumo centro, skatinančio darnų vystymąsi ir konkurencingumą pasauliniu mastu, vaidmenį.

2025 m. Europos inovacijų taryba (EIC) valdyba patarė EIC parengti tarptautinę strategiją, kuria būtų didinamas jos pasaulinis poveikis ir padedama Europos startuoliams ir veiklą plečiančioms įmonėms plėstis tarptautiniu mastu. Rekomenduojama daugiausia dėmesio skirti keturiems pagrindiniams prioritetams: 1) skatinti tarptautinę veiklą; 2) įtraukti tarptautinius investuotojus ir įmones; 3) siekti lyderystės idėjų kūrimo srityje ir 4) pritraukti tarptautinių specialistų. Pagrindiniai tikslai – padėti EIC paramos gavėjams siekti pasaulinio veiklos masto, kartu išlaikant savo būstines Europoje; pritraukti giliųjų technologijų novatorius į Europą ir bendradarbiauti su tarptautiniais investuotojais, besidominčiais EIC įmonėmis.

2024 m. kovo mėn. Komisija priėmė dvi rekomendacijas, kuriomis remiama Tarybos rekomendacija dėl pagrindinių žinių valorizacijos principų⁵⁷, t. y. pramonės ir akademinės bendruomenės bendrakūros⁵⁸ ir piliečių dalyvavimo⁵⁹ praktikos kodeksus. Daugiau kaip 150 ES ir už jos ribų parengtų strategijų ir praktikos pavyzdžių galima rasti ES žinių valorizacijos platformos saugykloje, kuri taip pat svarbi tarptautiniams partneriams⁶⁰.

5. BENDRADARBIAVIMO SU PRIORITETINĖMIS ŠALIMIS IR REGIONAIS DIFERENCIJAVIMAS

Pastarųjų metų geopolitiniai pokyčiai turėjo įtakos ES bendradarbiavimui su kitomis šalimis

⁵⁵ SWD(2025) 138 *final*.

⁵⁶ https://commission.europa.eu/topics/research-and-innovation/choose-europe_lt.

⁵⁷ Tarybos rekomendacija (ES) 2022/2415.

⁵⁸ Komisijos rekomendacija (ES) 2024/774.

⁵⁹ Komisijos rekomendacija (ES) 2024/736. 2024 m. priimti praktikos kodeksai grindžiami 2023 m. priimtų praktikos kodeksų dėl intelektualinio turto valdymo ir standartizacijos iniciatyva.

⁶⁰ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy/knowledge-valorisation-platform_en?prefLang=lt.

MTI srityje. ES kaimyninėse šalyse dinamiką skatino Jungtinės Karalystės ir Šveicarijos, taip pat šalių kandidačių prisijungimas prie programos „Europos horizontas“. Dalyvavimas programoje „Europos horizontas“ per asociaciją taip pat sustiprino ES santykius su už jos ribų esančiomis didžiosiomis pramoninės ekonomikos šalimis MTI srityje. Galiausiai vėl daug dėmesio skirta Afrikai, Lotynų Amerikai ir Karibų jūros regionui, taip pat Pietryčių Azijos valstybių asociacijai (ASEAN) – parengtos svarbios regioninės iniciatyvos. Dvišaliame kontekste nagrinėjamos konkrečios ES ir šalių partnerių interesų sritys, pavyzdžiui, konstruktyviai bendradarbiaujant su Kinija.

5.1. Bendradarbiavimo ES kaimynystėje integravimas

2024 m. sausio 1 d. Jungtinė Karalystė tapo programos „Europos horizontas“ asocijuotąja šalimi – taip siunčiama aiški žinia apie tai, kad ir toliau bus siekiama bendrų interesų su ES. Europos mokslinių tyrimų tarybai (EMTT) paskelbus kvietimus teikti pasiūlymus, 2024 m. Jungtinė Karalystė pasiekė ypač gerus rezultatus, nes ji yra pagrindinė 2024 m. liepos mėn. paskelbtų koncepcijų pagrindimo dotacijų gavėja, viena iš pagrindinių 2024 m. rugsėjo mėn. paskelbtų pradinių dotacijų gavėjų, o 2024 m. gruodžio mėn. paskelbtų konsoliduotųjų dotacijų suma, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 56 proc. 2024 m. Jungtinė Karalystė taip pat buvo didžiausia programos „Marie Skłodowskos-Curie veiksmi“ dotacijų gavėja.

Šveicarijos, kuri yra ilgalaikė ES MTI partnerė ir anksčiau aktyviai dalyvavo ankstesnėse bendrosiose MTI programose, dalyvavimas pirmuosius kelerius programos „Europos horizontas“ įgyvendinimo metus mažėjo dėl to, kad ji nebuvo asocijuotoji šalis. Nuo 2025 m. sausio 1 d. Šveicarijos tyrėjai ir subjektai vėl gali dalyvauti kvietimuose teikti pasiūlymus dėl programų.

Europos laisvosios prekybos erdvės (ELPA) šalių Norvegijos ir Islandijos mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemos, taip pat pramonės vertės grandinės ir akademiniai tinklai yra glaudžiai susiję su ES sistemomis. Visų pirma Norvegija labai prisideda prie MTI bendrųjų programų kompetencijos.

Partnerių iš Vakarų Balkanų dalyvavimas ES MTI bendrosiose programose gerokai išaugo ir programoje „Europos horizontas“ pasiekė aukščiausią lygį. Intensyvinamos pastangos MTI srityje, visų pirma įgyvendinant Vakarų Balkanų inovacijų darbotvarkę⁶¹, remiant į technologijas orientuotas mokslinių tyrimų infrastruktūras ir tolesnį regiono integravimą į Europos mokslinių tyrimų erdvę.

Rytų partnerystės šalyse⁶², padedant ES, buvo reguliariai stebima, kaip įgyvendinami penki 2021 m. Komisijos tarnybų darbiniam dokumente⁶³ nustatyti mokslinių tyrimų ir inovacijų prioritetai. Pagal programos „Horizontas“ politikos rėmimo priemonę Moldovos⁶⁴ ir

⁶¹ <https://westernbalkans-fohub.eu/wp-content/uploads/2024/10/a-western-balkans-agenda-on-innovation-research-education-KI0221615ENN-1.pdf>.

⁶² Armėnija, Azerbaidžanas, Moldovos Respublika, Sakartvelas ir Ukraina.

⁶³ SWD(2021) 186 *final*.

⁶⁴ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-moldova-reforms-public-rd-sector>.

Ukrainos⁶⁵ valdžios institucijoms buvo teikiama ekspertų parama rengiant mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos reformas. Nepaisant sudėtingos geopolitinės ir ekonominės padėties regione, visoms penkioms šalims pavyko įgyvendinti vyriausybės reformas, priimti ir pradėti įgyvendinti nacionalines mokslo strategijas ir padidinti savo dalyvavimą programoje „Europos horizontas“, palyginti su programa „Horizontas 2020“.

Komisija daugiausia dėmesio skyrė specialių paramos Ukrainai priemonių nustatymui⁶⁶ ir padėjo Ukrainai dalyvauti kvietimuose teikti pasiūlymus pagal programą „Europos horizontas“ ir Euratomo mokslinių tyrimų ir mokymo programą. Pavyzdžiui, pagal specialią stipendijų programą „MSCA4Ukraine“ remiami iš Ukrainos persikėlę tyrėjai ir jiems suteikiama galimybė tęsti mokslinių tyrimų veiklą ES. Vadovaudamasi 2024 m. G7 mokslo ir technologijų ministrų komunikatu, ES kartu su Ukraina, G7 pirmininkaujanti Italija ir UNESCO įsteigė Tarptautinę mokslinių tyrimų, mokslo ir inovacijų Ukrainoje koaliciją, kad būtų išnaudotas MTI potencialas Ukrainos atsigavimo ir atstatymo srityje. To paties tikslo, kuris taikomas į klimata orientuotam gaivinimui miestų aplinkoje, siekiama naująja Europos neutralaus poveikio klimatui ir pažangiųjų miestų misijos iniciatyva „SUN4Ukraine“⁶⁷.

2022 m. Viduržemio jūros sąjunga ir ES ministrų lygmeniu parengė ir priėmė MTI veiksmų gaires dėl sveikatos, klimato kaitos ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos, kuriose nustatyti bendradarbiavimo ir ekonominės plėtros prioritetai. Įgyvendinant Viduržemio jūros regiono iniciatyvą, pradėtą pagal programos „Europos horizontas“ 2023–2024 m. darbo programą ir tęsiamą 2025 m., padedama įgyvendinti šias veiksmų gaires, o ES ir Viduržemio jūros regiono bendradarbiavimo mokslinių tyrimų srityje mastas padidėjo maždaug 60 proc.⁶⁸ Prie šių veiksmų žemės ūkio ir vandens srityse taip pat prisidedama Partneryste mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje Viduržemio jūros regione (PRIMA)⁶⁹, kuri 2024 m. balandžio mėn. buvo pratęsta dar trejiems metams (2025–2027 m.). 2025 m. spalio mėn. priimtas Viduržemio jūros regiono paktas⁷⁰, kaip nauja pavyzdinė ES iniciatyva, kuria siekiama stiprinti bendradarbiavimą su pietinėmis partnerėmis, suteikia galimybę pertvarkyti mokslinį bendradarbiavimą įsteigiant bendrus Viduržemio jūros regiono MTI centrus, skatinant tyrėjų judumą, remiant mokslo diplomatijos centro kūrimą ir skatinant mėlynosios ekonomikos veiksmus. Tai padaryta po to, kai 2025 m. gegužės mėn. buvo priimtas bendras komunikatas dėl Europos Sąjungos strateginio požiūrio į Juodosios jūros regioną⁷¹.

5.2. Bendradarbiavimo su ES nepriklausančiomis pramoninėmis šalimis ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalimis stiprinimas

⁶⁵ <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/psf-country/support-ukraine-research-infrastructures-policies>.

⁶⁶ Programoje „ERA4Ukraine“ (<https://euraxess.ec.europa.eu/ukraine>) apžvelgiami visi ES ir nacionaliniai veiksmai, įskaitant programą „MSCA4Ukraine“, EMTT darbo pasiūlymus ir Europos universitetinio instituto stipendijų programą.

⁶⁷ <https://www.sun4ukraine.eu/>.

⁶⁸ Programos „Europos horizontas“ 2023–2024 m. darbo programa: 37 temos, kurių bendras biudžetas – 320 mln. EUR.

⁶⁹ <https://prima-med.org/>.

⁷⁰ JOIN(2025) 26 *final*.

⁷¹ JOIN(2025) 135 *final*.

Iki 2025 m. sausio mėn. santykiai su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis MTI srityje plėtojosi teigiama linkme: suintensyvėjo bendradarbiavimas įvairiose srityse, buvo sėkmingai atnaujintas ES ir JAV mokslo ir technologijų susitarimas, pasirašytas bendras pareiškimas, kuriuo nustatoma išsami bendradarbiavimo MTI srityje darbotvarkė, o JAV subjektai aktyviai dalyvavo programoje „Europos horizontas“. Dėl pasikeitusios naujosios JAV administracijos mokslo politikos pozicijos, mokslinių tyrimų išlaidų prioritetinėse ES srityse, pavyzdžiui, klimato, aplinkos, švarios energijos ar infekcinių ligų, neprioritetizavimo ir pasitraukimo iš kelių daugiašalių MTI iniciatyvų kyla sunkumų transatlantiniam dialogui ir bendradarbiavimui MTI srityje. Siekiant apsaugoti ES interesus, pagal programą „Europos horizontas“ parengti veiksmai, kuriais siekiama stiprinti ES paramą daugiašalio bendradarbiavimo platformoms, visų pirma vandenynų stebėjimo, klimato ir duomenų suverenumo srityse. Kalbant apie duomenų rinkinius, veiksmai apima i) duomenų suverenumo sistemų kūrimą, ii) patikimo rizikos valdymo, susijusio su prieiga prie ypatingos svarbos duomenų, įgyvendinimą ir iii) nacionalinio finansavimo panaudojimą siekiant remti prieigą prie daug išlaidų reikalaujančių skaitmeninių paslaugų. Kadangi, savaime suprantama, JAV tebėra ES partnerė MTI srityje, ES siekia išlaikyti atvirus ryšius su JAV federaliniais partneriais MTI srityje kanalus, kad būtų iš naujo įvertinti bendri prioritetai ir atnaujintas aktyvus bendradarbiavimas.

Kalbant apie Kiniją, vis dar trūksta pažangos diskusijose dėl ES ir Kinijos bendradarbiavimo mokslo, technologijų ir inovacijų srityje ateities bendrų veiksmų gairių, ypač dėl su inovacijomis susijusių pagrindinių sąlygų⁷², nors padaryta didelė pažanga nustatant pagrindines bendradarbiavimo mokslinių tyrimų srityje sąlygas⁷³. ES ir Kinijos bendradarbiavimas MTI srityje buvo sutelktas į dvi pavyzdines mokslinių tyrimų iniciatyvas maisto, žemės ūkio ir biologinių sprendimų, taip pat klimato kaitos bei biologinės įvairovės srityse, kuriose bendradarbiavimas duoda abipusės naudos⁷⁴. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir į didelį susirūpinimą dėl intelektinės nuosavybės, sukurtos pagal programą „Europos horizontas“, naudojimo, Kinijos subjektai nebegali dalyvauti jokiame programos inovacijų veikloje⁷⁵. Komisija sustiprino koordinavimo pastangas su valstybėmis narėmis, kad suderintų požiūrius per ES MTI žinių apie Kiniją tinklą, ir investavo daugiau kaip 13 mln. EUR į žinių apie šiuolaikinę Kiniją gilinimą tokiose srityse kaip politika, visuomenė, ekonomika ir prekyba, mokslas ir technologijos bei klimatas.

Atsižvelgiant į labai stiprius Korėjos Respublikos pajėgumus mokslo, technologijų ir inovacijų srityje, 2025 m. jai prisijungus prie programos „Europos horizontas“ atsivėrė daugybė platesnio ir sistemingesnio ES ir Korėjos bendradarbiavimo MTI srityje galimybių tokiose srityse kaip skaitmeninės technologijos, nanotechnologijos ar palydovinė navigacija, taip pat švarios energijos, klimato, vandenynų ir aplinkos moksliniai tyrimai ir sveikata. To

⁷² Jos apima intelektinės nuosavybės teises, iki standartų rengimo pradžios atliekamus mokslinius tyrimus, atitikties vertinimą ir standartizavimą, galimybę dalyvauti viešuosiuose pirkimuose bei sąžiningas ir skaidrias reguliavimo sistemas.

⁷³ Jos apima atvirąjį mokslą, mokslinių tyrimų etiką ir sąžiningumą, tyrėjų judumą ir lyčių lygybę MTI srityje.

⁷⁴ Į programos „Europos horizontas“ 2023–2024 m. darbo programą įtraukti septyni veiksmai, kurių bendras biudžetas – 86 mln. EUR, juos bendrai finansuoja ES ir Kinija.

⁷⁵ Inovacijų veikla – tai veiksmai, kuriais siekiama aukšto lygio technologinės plėtros ir priartėjimo prie rinkos.

paties tikimasi ir dėl Japonijos, kai bus sėkmingai užbaigtos derybos dėl jos dalyvavimo Sąjungos programose ir prisijungimo prie programos „Europos horizontas“, taip pat tęsiant bendradarbiavimą pažangiųjų medžiagų srityje. Prie programos „Europos horizontas“ prisijungus Naujajai Zelandijai, pasirašytų dotacijų skaičius 2022–2024 m. padidėjo beveik tris kartus.

2024 m. liepos 3 d. pasirašytas susitarimas, pagal kurį Kanada tampa programos „Europos horizontas“ II ramsčio asocijuotąja šalimi, o Kanados tyrėjams ir organizacijoms suteikiama galimybė dalyvauti šioje programos dalyje tokiais pačiais sąlygomis kaip ir ES tyrėjams ir organizacijoms. Dėl to programos „Europos horizontas“ projektuose jau dalyvavo daugiau kaip 100 Kanados subjektų. Tikimasi, kad šis skaičius gerokai padidės, nes daugelis projektų, kuriuose dalyvauja Kanada, pasiūlymų yra vertinami arba šiuo metu rengiami dotacijos susitarimai.

Bendradarbiavimas su Indija įgavo pagreitį pradėjus veikti ES ir Indijos prekybos ir technologijų tarybai (PTT)⁷⁶, kuri daugiausia dėmesio skiria skaitmeninėms, žaliosios ir švarios energijos technologijoms. 2025 m. vasario mėn. Naujajame Delyje įvykusiame antrajame Prekybos ir technologijų tarybos ministrų susitikime susitarta dėl tolesnio technologinio bendradarbiavimo ir bendrų finansinių investicijų į bendrus jūrų taršos mokslinius tyrimus, atliekų transformavimą į vandenilį iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir elektrinių transporto priemonių baterijų perdirbimo technologijas. Taip pat daugiau dėmesio bus skiriama tam, kad Indijos ir ES startuoliai galėtų bendradarbiauti. Bendrame komunikate dėl naujos strateginės ES ir Indijos darbotvarkės technologijos ir inovacijos įvardijamos kaip pagrindinis būsimos ES ir Indijos bendradarbiavimo ramstis⁷⁷. Dvišalis ES ir Indijos mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo susitarimas taip pat buvo pratęstas iki 2030 m.

Santykiai su Brazilija ypač stiprūs žaliosios pertvarkos technologijų, pavyzdžiui, integruotų biologinio perdirbimo ir saulės energijos technologijų, srityje, taip pat biologinės įvairovės, jūrų mokslinių tyrimų, ekosistemomis ir (arba) gamta grindžiamo požiūrio į tvarius miestus, tvarumo ir sveikatos srityse. Komisija prisidėjo prie Brazilijos pirmininkavimo G20 darbotvarkės, padėdama užtikrinti, kad būtų priimta G20 strategija, skirta bendradarbiavimui atvirų inovacijų srityje skatinti, G20 rekomendacijos dėl įvairovės, lygybės, įtraukties ir prieinamumo mokslo, technologijų ir inovacijų srityse ir Pasaulinės bioekonomikos iniciatyvos 10 pagrindinių principų.

Tvirtesnius ES ir Pietų Afrikos santykius atspindi 2025 m. aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatai ir tai, kad pradėta įgyvendinti pirmoji švarios prekybos ir investicijų partnerystė, taip pat išskirtinis Pietų Afrikos dalyvavimas programoje „Europos horizontas“ – ji yra pirmaujanti Afrikos šalis tiek pagal dotacijų apimtį, tiek pagal projektų skaičių. Pietų Afrika atlieka pagrindinį vaidmenį įgyvendinant AS ir ES inovacijų darbotvarkę, bendrai finansuodama kelias bendradarbiavimo MTI srityje iniciatyvas, pavyzdžiui, ilgalaikę bendrą AS ir ES mokslinių tyrimų ir inovacijų partnerystę tvarios energetikos srityje. 2025 m. ES

⁷⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_23_596.

⁷⁷ JOIN(2025) 50 *final*.

labai glaudžiai bendradarbiavo su G20 pirmininkaujančia Pietų Afrika ir pritarė G20 rekomendacijų dėl bendradarbiavimo mokslo srityje priėmimui.

5.3. ES partnerystės su Afrika, Lotynų Amerika ir Karibų jūros regionu bei Pietryčių Azija stiprinimas

Komisija įvykdė savo įsipareigojimą didinti paramą bendradarbiavimui su Afrika MTI srityje – kartu su Afrikos Sąjungos komisija ir valstybėmis narėmis 2023 m. parengė bendros AS ir ES inovacijų darbotvarkės projektą. AS ir ES inovacijų darbotvarkėje nustatyta nauja mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimo sistema, kurioje daugiausia dėmesio skiriama visuomenės sveikatai ir žaliajai bei skaitmeninei pertvarkai, siekiant remti darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą dalijantis technologijomis ir ekspertinėmis žiniomis⁷⁸. Programoje „Europos horizontas“ numatytomis Afrikos iniciatyvomis abiejų regionų tyrėjų bendradarbiavimas buvo sustiprintas vidutiniškai 40 proc. per metus⁷⁹. AS ir ES MTI partnerystė aprūpinimo maistu ir mitybos saugumo ir tvaraus žemės ūkio srityse jungia daugiau kaip 70 mokslinių tyrimų finansuotojų iš Afrikos ir Europos. Pagal strategijos „Global Gateway“ Afrikos ir Europos investicinių priemonių rinkinį Afrikos ir ES kosmoso partnerystės programai skirta 100 mln. EUR vertės investicijų, kuriomis daugiausia dėmesio skiriama kosmoso paslaugų plėtojimui, visų pirma skatinant naudotis programa „Copernicus“, kad būtų patobulintos ankstyvojo perspėjimo apie pavojingas oro sąlygas ir klimato kaitą sistemos, stiprinamas ES ir Afrikos institucinis bendradarbiavimas ir remiami kosmoso pramonės pajėgumai. Žaliosios pertvarkos programos regioniniai kompetencijos centrai – tai 80 mln. EUR vertės programa, kuria siekiama remti žinių kūrimą ir valdymą užtikrinant geresnį duomenų rengimą, prieigą prie jų ir dalijimąsi jais. Remiantis Afrikos mokslo kompetencijos mokslinių tyrimų iniciatyvos programos, kurią įgyvendina Afrikos mokslų akademija, bandomuoju etapu, paskelbta apie panašią 25 mln. EUR paramą antrajam etapui, dėl kurio AS valstybės narės prisiėmė papildomų įsipareigojimų. Minint AS ir ES aukšto lygio politinio dialogo mokslo, technologijų ir inovacijų klausimais 15-ąsias metines, 2025 m. spalio mėn. buvo surengta keletas renginių, įskaitant praktinį seminarą dirbtinio intelekto naudojimo mokslo reikmėms Afrikoje ir Europoje klausimais, AS ir ES dialogą mokslo diplomatijos klausimais, inovacijų mugę, surengtą bendradarbiaujant su Viduržemio jūros sąjunga, bei AS ir ES vyresniųjų pareigūnų susitikimą MTI klausimais.

Bendradarbiavimas su Lotynų Amerikos ir Karibų valstybių bendrija (CELAC) įgavo naują pagreitį 2025 m. rugsėjo mėn. Briuselyje surengus pirmąjį ES ir CELAC ministrų susitikimą mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimais. Šiame posėdyje ES ir CELAC ministrai patvirtino ministrų deklaraciją ir naują ES ir CELAC bendradarbiavimo MTI srityje darbotvarkę, kuria įsteigiamos trys darbo grupės i) sveikatos, ii) klimato kaitos, aplinkos tvarumo ir energetikos pertvarkos ir iii) dirbtinio intelekto naudojimo mokslo reikmėms srityse, papildant esamą Mokslinių tyrimų infrastruktūros darbo grupę. Kiekviena grupė parengs veiksmų planus, kuriuose bus nustatyti abiejų regionų bendradarbiavimo atitinkamoje prioritetinėje srityje

⁷⁸ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2023-07/ec_rtd_au-eu-innovation-agenda-final-version.pdf.

⁷⁹ Programos „Europos horizontas“ 2023–2024 m. darbo programa: 30 temų, kurių bendras biudžetas – 300 mln. EUR.

prioritetai, veikla ir siektini rezultatai. 2023 m. spalio mėn. pradėta įgyvendinti ES ir LAK šalių bendradarbiavimo inovacijų srityje iniciatyva, kuria siekiama sukurti ir pradėti naudoti esamų startuolių inkubatorių ir akceleratorių tinklą ir struktūruoti ES valstybių narių inovacijų veiklą LAK regione. Karibų jūros regione pradėtas įgyvendinti strategijos „Global Gateway“ investicijų darbotvarkės veiksmas dėl sargaso dumblių, kuriuo ES vystomajam bendradarbiavimui suteiktas MTI aspektas.

ES konkurencingumas ir saugumas yra glaudžiai susiję su Pietryčių Azijos valstybių asociacija (ASEAN), todėl ES turi stiprinti bendradarbiavimą su šiuo regionu MTI srityje. Bendradarbiaujant daugiausia dėmesio skiriama žaliosioms technologijoms, skaitmeninei transformacijai, sveikatos priežiūros inovacijoms ir dalijimuisi regioninės integracijos patirtimi (mokslinių tyrimų infrastruktūra, specialistų judumas, technologijų perdavimas). ASEAN ir ES dialoge mokslo, technologijų ir inovacijų klausimais nustatytos kitos bendradarbiavimo sritys: inovacijos ir startuoliai, mokslo diplomatija ir lyčių lygybė MTI srityje.

6. IŠVADOS

Nuo tada, kai 2021 m. buvo priimtas visuotinis požiūris į mokslinius tyrimus ir inovacijas, įvyko didelių nenumatytų išorės pokyčių, pavyzdžiui, Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, aštrėjantis konfliktas Artimuosiuose Rytuose, esminiai JAV mokslo, klimato kaitos, aplinkos ar sveikatos politikos pokyčiai ir dideli pokyčiai taikant novatoriškas technologijas, pavyzdžiui, dirbtinį intelektą. Šie pokyčiai daro didelį poveikį pasaulinei MTI aplinkai, todėl būtina, kad ES daug ryžtingiau gintų savo politinius ir ekonominius interesus ir propaguotų savo vertybes visame pasaulyje. Siekiant ES tikslo pritraukti talentingiausius mokslininkus, kuris remiamas iniciatyva „Mokslui rinkis Europą“, labai svarbu būti akademinės laisvės, mokslinių tyrimų laisvės ir lyčių lygybės švyturiu.

ES reagavo į šiuos iššūkius – pavyzdžiui, priėmė Tarybos rekomendaciją dėl mokslinių tyrimų saugumo didinimo, sukūrė Europos mokslo diplomatijos sistemą, užmezgė daugiašalį dialogą dėl tarptautinio bendradarbiavimo MTI srityje principų ir vertybių ir į programą „Europos horizontas“ įtraukė pagrindinius pasaulinius partnerius, kartu sudarydama vienodas sąlygas ir užtikrindama abipusiškumą, visų pirma su Kinija. Vykdamas įsipareigojimą laikytis Europos žaliojo kurso, ES prioritetai buvo nukreipti į perėjimą prie švarios energijos ir ES konkurencingumo stiprinimą, taip pat daug dėmesio skiriant gynybai ir dvejopam naudojimui.

Tai, kad moksliniai tyrimai ir inovacijos yra ES konkurencingumo pagrindas, taip pat reiškia, kad jie yra ES išorės veiksmų pagrindas. ES turi rodyti pavyzdį naudodama mokslinius tyrimus ir inovacijas taikai ir daugiašališkumui užtikrinti, taip pat JT 2030 m. darnaus vystymosi tikslams pasiekti, be kita ko, kovojant su klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimu. Šiomis naujomis aplinkybėmis tebegalioja visuotiniame požiūryje į mokslinius tyrimus ir inovacijas nustatyti atvirumo ir saugumo principai. Kai kuriose srityse reikia tolesnių pokyčių ir korekcijų. Tai sritys, susijusios su vienodų sąlygų ir abipusiškumo užtikrinimu vykdamas tarptautinį bendradarbiavimą MTI srityje, atsižvelgiant į teminius

prioritetus, pavyzdžiui, konkurencingumą ir didesnę dėmesį startuoliams bei veiklą plečiančioms įmonėms, taip pat geografinių prioritetų pokyčius. Toks požiūris labai svarbus siekiant užtikrinti, kad ES gintų savo interesus ir išliktų lydere MTI srityje, kartu būdama patikima partnere, kuria gali pasikliauti kitos pasaulio šalys.